

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN DE KENNIS
DER GESCHIEDENIS VAN DE STAD EN DE PROVINCIE UTRECHT

MAART
1953

ONDER REDACTIE VAN:
H. DE JONG

26e JAARGANG
N° 3

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: MAJELLAPARK 6¹, UTRECHT
Gironummer 575520 ten name van de Vereeniging „OUD-UTRECHT”

KLEINE KRONIEK VAN HOLLANDSCHE RADING EN WEER.

Ter aanvulling van het in het Jaarboekje Oud-Utrecht 1945-1946¹⁾ medegedeelde is nog van belang het volgende:

Langs de grens van het Gooi vindt men, te beginnaen bij het IJsselmeer, de volgende namen: Gooiergracht, Hollandsche sloot, Hollandsche Rading, Weer, Raa of Raai of Raaij, Kromme Rade, Rade.

1085. In een onechte oorkonde wordt de Hollandsche Rading genoemd als Trensboten.²⁾ Deze oorkonde bewijst dat, indien al niet in 1085, dan toch in overoude tijd hier reeds 3 stallen voor vee hebben gestaan, allicht schaaп-schotten of schaapskooien. Reeds in 776 wordt Hengestschote genoemd, later verbasterd tot Henschoten-Heischoten (bij Woudenberg). Ook Beerschoten bij de Bilt, heet naar een fokveestal.

1397. In een informatie aangaande de Wildvang van 1449³⁾, wordt gemeld: „dat bij tijden hertoge Ailbrecht een scheijdinge gedaen soude wesen tusschen Holland ende den Sticht”, dair waeren van hertoge Ailbrecht wegen... heere Wouter van Mijnden... ende datter doe een roije getogen⁴⁾ was van den hoek van Brueckelveen [Weersluis bij Muijeveld] tot upten uutersten boom van Goijers bosch. [nu grenshoek bij paal 16.]

De Wildvang was een oud jachtterrein van de graven van Holland en omvatte waarschijnlijk o.a. Egelshoek en Tweede Blok, en de Kerkelanden; later kwamen hier o.a. Blokhoven en Eindegooi. Hier werd, volgens een niet onaannemelijke traditie, Floris V in 1296 door de edelen gevangen genomen.⁵⁾

1396—1397. Hertog Albrecht gelast den baljuw van Amsteland en Waterland om het veen van Gooiland te scheiden.⁶⁾

Ofschoon deze grens speciaal die met de Vuursche betrof, is het aannemelijk dat er samenhang was met het onder 1397 vermelde en met de vaststelling van de grens Naarden—Muiderberg van 1396.⁷⁾

1402. Bernd Proys wordt beleend met het gerecht en toebehoren van Herverscoop, dat zich tot de Drynscote uitstrekte, en

toen dus vrijwel geheel Oostveen (nu Maartensdijk) moet hebben omvat, want Drynscote = Trenscoten. ⁸⁾

1422. In de Rascheiding tusschen Gooiland en Loosdrecht worden, bij de Weer, genoemd: „Willems acker van Mijnden”, en „Melys lant van Zijle”. ⁹⁾

1432. Melis van Mijnden krijgt venen in pacht van de Vecht bij Roelof Aerntszoens Sluys totten Goijerbos.

Deze venen, langs de Weersloot, strekten dus van de sluis bij het Kraaiennest tot aan de Bosberg. ¹⁰⁾

1449. Informatie aangaande de Wildvang zie 1397.

1455. Langs de venen, in 1432 genoemd, wordt een scheiding gegraven. Misschien werd toen de Nieuwe Weer bij de Holl. Rading gegraven en werd daarom de Weer in 1502 en 1525 Oude Weer genoemd. ¹¹⁾

1472. Verslag omtrent de onderhandelingen over de grenzen van Gooiland, met het door pater Kleyntjens gereproduceerde schetskaartje. ¹²⁾

Genoemd worden o.a.: de Weer, „der vrouwen hofstede van Elten” bezijden de Vuursche Steeg (bij het kampeercentrum „Ons Honk”) Coddemeer en Melys van Sijlenpael. Koddemeer zal allicht gezocht moeten worden op het terrein van de oude hofstede Koddestein, Maartensdijk Nr 61-63, dus dicht bij de Zanderij aan de Hollandsche Rading, waar een donkere plek op luchtfoto's een oud meertje verraadt.

De naam Koude Laan is allicht uit Koddelaan ontstaan. De naam van Zijl wordt ook in 1422 en 1494 genoemd.

Melysland strekte van de Zijpweg tot de grenshoek aan het Tienhovensche kanaal weer nu g.p. 24 behoorde te staan.

1494. De erven van Ghijsbert van Zijll dragen een stuk land in de Wildvang „de leghe dair men de valcken plag te vanghen” over aan het Kapittel van St Pieter en de geërfden van Breukeveen. ¹³⁾

1502. Informatie over de grenzen van Gooiland.

Genoemd worden weer: Coddemeer, Oude Weer, Roeloff Aerntszoens sluijse an de Vecht. Ook, voor het eerst: Nederloijdijck en Overloijdijck, bij de Weer. ¹⁴⁾

1516—'25. Proces over tienden van de Commandeur van het Duitsche Huis (Johanniterorde), uit 26 morgen land in het Overste Blok, tussen St Maartenswetering en Hollandsche Rading. ^{14a)}

1525. Pieter Aelmanszoon, op informatie naar de Gooische grenzen, verneemt dat de Drenschot is: „dat alderuuytterste van Goyerbosch”. ¹⁵⁾

Aan de Oude Weer vertelt men hem, dat de Weer bij de Vecht een „zwaleffenstart” maakt met een Utrechtsche, en een Hollandsche, de Roeloff Arentszoens, sluis. ¹⁶⁾

1530—31. Verklaring dat de Heeren van Nijenrode „tot hoeren appetijte op Goijer Bosch hebben gejaecht met panden [honden?], met netten, met fretten, als 't hen belieft heeft. ¹⁷⁾

1541. In de Sententie van den Groten Raad te Mechelen, over de grens Sticht—Holland, wordt Drinschoten genoemd als de grens*greppel*, maar de naam (= Trensboten) bewijst wel dat de grens*strook*, allicht aan beide zijden van de grens zo genoemd werd.¹⁸⁾

1550 en 1581. De Hollandsche Ray en de Hollandsche Rading het eerst zo genoemd.^{18a)}

+ 1600. Het Gooierbosch, grenzende aan de Hollandsche Rading, is geheel verdwenen. Sindsdien zal hier tot aan de grens de „Loosche koppel”, een der 4 Hilversumsche schaapskudden, gegraasd hebben, en wel tot + 1837.¹⁹⁾

1600. Verbaal nopende het amoveren en wederbrengen van sekere steen omtrent het Goijerbosch.²⁰⁾

Dit betrof een zekere Parck, misschien een voorouder van notaris Albertus Perk, welke heimelijk een grenssteen aan de Hollandsche Rading met een slede had verplaatst.

1619. De kaart van Sinck, van de grenzen van het Gooi, geeft enkele nieuwe namen, van huizen aan de Rading, en van wijcken of zijsloten bij de Weer.²¹⁾

1621. Getuigenverklaring in een proces over diefstal van schapen enz. bij de Hollandsche Rading.²²⁾

.... „teynden welcke ackeren [van Maartensdijk] aende Noortzijde gelegen is zeeckeren wech met haer wagenspooren van oudts genaempt de *Schaeps streecke*, dewelcke is leggende tusschen de voorss. ackeren aen deene zijde, ende zeeckere opgegreven walle, ende groote steene aen dander zijde, welke walle ende steene gelegen sijn int offhangen²³⁾ van theetvelt²³⁾, genaempt Goyerbosch. Tuychden noch, dat de ingesetenen van den Oestveen²⁴⁾ de voorss. wech genaempt de *Schaepsstreecke* van allen ouden tijden ende soe lange hemluyden gehoecht met rijden ende drijven van schapen ende beesten om achter in haere landen te coemen gebruyckt hebben gehad, verclarende voor redenen van wetenschap dat zij getuygen van joncx op aldaer omtrent gewoent, opgevoet sijn ende geconverseert hebben, ende dat Zijluyden altijts den voorss. wech hebben hooren noemen, oick van haer voorouders de *Schaepsstreecke*, vermits die van Oestveen den selven wech gebruyckten met haere schapen omme te commen op ende uut haere achterlanden, verclarende de landen noortwerts van de voorss. *Schaepsstreecke* gelegen nyet anders te sijn alse dorre landen, die nyet open hebben als heyde, ende nemmermeer werden besaeyt.”....

De naam Schepersveld herinnert ook aan de Schaapschotten, in de wandeling de „Maartensdijksche hokken” genoemd langs de Rading, o.a. waar vroeger Koddemeer lag.

1719. Conventie van de Staten van Utrecht en Holland tot wegneming van differenten over de Limietscheijding, met bijbehorende stukken. De grens wordt definitief vastgesteld.²⁵⁾

De Hollandsche Rading-West wordt in het bijzonder aange-

duid als „Stichtsche Schaapsdrift”. Zou het niet aardig zijn de kleurloze namen Hollandsche Rading Oost en -West te vervangen door de oude namen Schaapsstreecke en Stichtsche Schaapsdrift?

1722—23. De landmeter M. Walraven brengt op de kaart van Gooiland van 1709, door van Broeckhuyzen, de grens gedetailleerd in beeld, met opgave van de afstanden tusschen de grenspalen van Leeuwenpaal tot Nr 22, bij „Vrede 't Best” aan de Tienhovensche vaart.²⁶⁾ Hier doen zich vele interessante vragen voor:

Waarom plaatste men de palen 23 en 24 niet, of althans: niet op de kaart?

Waarom staat de nieuwe stenen paal 20 niet op de juiste plaats, 754 Meter van paal 19?

Waarom staan daar dicht bij 2 korte stenen palen in de droge, als vuilnisbelt misbruikte, sloot, beide met Nr. 20, en beide evenmin op de juiste plaats?

Waarom staat dicht bij paal 19 een korte houten paal met Nr. 52!?

Waarom staat tusschen de palen 17 en 18, tegenover de Oosterspoorlaan, een korte stenen paal met Nr. 19?

En tenslotte een vraag, dringend aan de aandacht van Heren Gedeputeerden aanbevolen:

Waarom worden de vernielde palen 21 en 22 niet hersteld, en de ontbrekende Nrs 23 en 24 niet geplaatst?

Speciaal op de grenshoek, niet ver van de eendenkooi, zou een waardige, „Melis van Zijl” paal gewenscht zijn, temeer daar dit punt, analoog aan de Leeuwenpaal van 1339—1356 een „bewogen” geschiedenis beleefde van 1343—1422.²⁷⁾

± **1735.** De kaart van van Broekhuyzen-Walraven wordt verder bewerkt door Boelhouwer, gegraveerd door Post, en uitgegeven door de Gebr. Ottens. Deze fraaie en merkwaardige kaart geeft 7 Schaap-schotten, die ons de naam Trenscoten te binnen brengen.

1769—1771. In 1769 bleek dat verschillende oude palen weg waren. Dit leidde tot een resolutie van Gedeputeerde Staten van 22 Maart 1771. De houten palen werden gaandeweg door stenen vervangen en afgraving van kegelzand ter plaatse van de limiet-scheiding werd verboden.²⁸⁾

1813—19—23. Jan Calis maakt een kaart van Maartensdijk, herzien in 1819; een exemplaar van 1823 met opdracht aan Mr Eyck van Zuylichem, heer van Maartensdijk, op Eyckenstein, hangt in de Raadszaal te Maartensdijk. Hierop verschijnt de Hollandsche Rading — Schaapsstreecke als: Kaarn-Melks-Weg.

1837. Bij de eerste Heideveiling van de Domaniale (vroeger Ergfooiers-) heidegronden komt het Gooische terrein bij de Hollandsche Rading geheel in particulier bezit. De Loosche Koppel zal hier nu niet lang meer gegraasd hebben.

1866. De Hilversumsche notaris en amateur-topograaf Albertus Perk vermeldt een steen van blauwachtig graniet op eenigen afstand van de Zwarte Berg (bij de Hoorneboeg) bezuiden de provinciegrens, waarvan de zwaarte berekend werd op ruim 30.000 oude ponden.²⁹⁾

Deze zal met véél andere grensstenen, bijv. die in 1600 en 1621 genoemd werden, en met die welke aan de grenshoek bij paal 16 de naam van „hoek der 3 stenen” gaven, allicht ten offer gevallen zijn aan de keienkloppers bedrijven, die de Rijk nog kort na 1900 noemde.

1874. De Oosterspoorweg wordt geopend.

1925. De oude grenspalen worden hersteld waar mogelijk; anders door nieuwe volgens ontwerp van Prof. Odé vervangen, bijv. de Nrs 17, 18, 19 en 20 bij de Hollandsche Rading.

1951. Het Museum voor het Gooi e.o. te Hilversum geeft de kaart van Ottens van ± 1735 opnieuw uit.³⁰⁾

Mogen wij toevoegen:

1953. De geschonden en ontbrekende grenspalen worden hersteld.

M. R.

1) blz. 210—213. 2) Aelmansz., uitg. Enklaar, 1934, blz. 57 n. 3) Enklaar: Rechtsbronnen, 1932, blz. 35—37. 4) roye getogen = grens getrokken. 5) de Rijk: Wandelingen, blz. 30—31; 127—131. Enklaar: Geschiedenis van Gooiland, blz. 24—27. 6) Rechtsbronnen, blz. 29—30. 7) id. blz. 28—29. 8) Heeringa: Inv. Arch. Kap. t. D., blz. 294. 9) Rechtsbronnen, blz. 33—34. 10) Perk-Hortensius, blz. 208. 11) id. blz. 208. Het water tussen g.p. 20 en 21 kan ook een restant zijn van het project van 1835 voor de verbinding Vecht-Eem. 12) Rechtsbronnen blz. 57—58. Geschiedenis van Gooiland, blz. 117. 13) Perk-Hortensius, blz. 218. Gedenkboek Hilversum, 1924, blz. 13. 14) Rechtsbronnen, blz. 101. De Nederloijdijk was allicht de weg bij de Weerbrug; de Overloijdijk loopt 1½ K.M. meer O., tot het gehucht Loodijk, onder Tienhoven. 14a) Heeringa blz. 136. 15) Aelmansz. blz. 57. 16) id. blz. 28. 17) Perk-Hortensius, blz. 218. Gedenkboek Hilversum, blz. 13; 32—33. Sebus: De Erfgooiers, blz. 176 18) v. d. Water: Plakaatboek I, blz. 125 e.v. Heeringa, blz. 455. 18a) Heeringa, blz. 200 en 201. 19) Gedenkboek, blz. 140. 20) v. d. Water I, blz. 140. 21) In het Alg. Rijksarchief. 22) Heeringa, blz. 455. 23) = helling van het heideveld. 24) Oostveen = Maartensdijk. 25) v. d. Water I, blz. 140 e.v. 26) Origineel in het Gemeenlandshuis van Stad en Lande van Gooiland te Hilversum. 27) Rechtsbronnen, blz. 19, 26, 34. 28) Maris: Eemnes, blz. 61. Vermeulen-Morrees: Vervolg Plakaatboek, I: blz. 112—118. Hierdoor ontstond het weiland, op Goois gebied, achter „de Heidebloem”. 29) Perk-Hortensius, blz. 224. 30) Prijs f 3,50.

Hier past een woord van dank aan den Heer Rijksarchivaris te Utrecht, en aan Drs M. N. Acket aldaar, voor hun gewaardeerde hulp.

BOEKBESPREKING

W. van de Pas, Tussen Vecht en Oude Rijn. Uitg. Het Spectrum. Utrecht — Antwerpen, 1952.

Nog juist voor het jaar 1952 ten einde liep, verscheen het boek, welks titel hierboven is weergegeven. Het is een uitgaaf, gelijk wij die van de uitgeverij Het Spec-

trum gewend zijn: goed verzorgd van druk en papier, voorzien van aardige illustraties en een keurige band, en gehuld in een sprekende omslag, die aan de voorzijde een foto draagt van een typisch polderlandschap op een zomerdag en verder door zijn hardgroene kleur aan die der weilanden herinnert. Een

wapenschild op de band, de zes Andries-kruisjes van Kockengen, wordt verklaard door de ondertitel op de titelpagina: Beschrijvende geschiedenis van Noord-West Utrecht naar aanleiding van het eeuwfeest der R.K. parochie Kockengen. Als feestgeschrift, als jubileumsgave is het boek dus bedoeld en het initiatief daartoe zullen wij wel mogen zoeken bij de tegenwoordige directeur van Het Spectrum, die op deze wijze zijn geboortestreek heeft willen eren. Is dit aanvankelijk karakter van jubileumsgeschrift misschien de reden, dat het boek wat tweeslachtig aandoet? Men krijgt al lezend de indruk, dat het derde en grootste gedeelte, waarin de oprichting van de R.K. parochie Kockengen in 1852 en haar verdere geschiedenis worden behandeld, de oorspronkelijke opzet is geweest, en dat eerst later de gedachte is opgekomen om ook de omgeving en de vroegere geschiedenis der streek te beschrijven. De drie hoofdafdelingen van het boek, nl. I. De Middeleeuwen, II. Noord-West Utrecht tijdens de Republiek, en III. De herstelde parochie Kockengen, missen althans eenzelfde criterium. Bovendien hinkt het boek a.h.w. steeds op twee gedachten en moet de lezer zich er telkens weer rekenschap van geven, wat de schrijver nu eigenlijk wil, wereldlijke of kerkelijke geschiedenis behandelen. Men kan zich afvragen, of hij zijn stof niet overzichtelijker had kunnen indelen om zodoende de leesbaarheid van zijn boek te vergroten.

Voor de gemiddelde lezer zal dit boek vrij zware kost zijn, want met een tamelijk omvangrijk notenapparaat heeft het wetenschappelijke allures. Misschien is dat voor een jubileumsgeschrift, dat toch wel bedoeld zal zijn om in vele handen en met name die der parochianen van Kockengen te komen, wat jammer, tenzij deze laatsten zich in het bijzonder voor de geschiedenis der laatste honderd jaren zullen interesseren en zich vooral tot die afdeling zullen bepalen. Er is over de streek tussen Vecht en Oude Rijn, het polderland, dat zich van de stad Utrecht uit tussen deze beide rivieren in Noord-Westelijke richting uitstrekt en bij de Utrechts-Hollandse grens slechts een staatkundige afpaling vindt, niet zo heel veel geschreven. Dat is niet zo onverklaarbaar, want geschiedenis werd in die streek eigenlijk niet gemaakt. De grote historische feiten gingen de eeuwen door over de landbouwende bevolking

dier streek heen, getuige nog het feit, dat de Duitsers eerst op het einde van de tweede wereldoorlog belangstelling voor Kockengen gingen tonen in de mening, dat daar nog wel voedsel en materiaal te vinden was. De schrijver heeft naarstig bijeen trachten te garen, wat er over de historie dezer streek in de literatuur te vinden was, al zijn zijn citeringen niet steeds even nauwkeurig, en hier en daar verwijst hij ook naar archivalische bronnen. Dat hij de door hem verzamelde stof altijd met het vereiste kritische inzicht heeft verwerkt, meen ik te moeten betwijfelen en ik vrees dan ook, dat de gebruiker van zijn boek de aangegeven bronnen nog wel eens zal mogen controleren. De lezer zal er op verdacht moeten zijn, dat hij op het kompas van deze auteur niet overal veilig zal kunnen varen. Het zou een te omvangrijke taak zijn om zo het gehele werk op de keper te beschouwen en voor het maandblad van „Oud-Utrecht”, dat de leden op de hoogte wil brengen van de nieuwe literatuur over stad en provincie, is daar ook geen aanleiding toe. Toch wil ik enkele voorbeelden noemen, die mij bij het doorlezen van het boek zijn opgevallen. Dat Taco van Montzima deze voornaam droeg en niet die van Faco (blz. 29) wil ik daarbij aan een drukfout in dit overigens met gepaste nauwkeurigheid gecorrigeerde boek toeschrijven.

Sprekend van de aan de proost van St. Jan toebehorende hoge heerlijkheid der Proostdijlanden, die o.a. de dorpen Mijdrecht, Wilnis en Uithoorn omvatte, vertelt de schrijver (blz. 33), dat het kapittel deze bezittingen, die het waarschijnlijk in de 11e eeuw van de bisschop had verkregen, in de 12e aan de Heilige Stoel afstond om ze daarna blijvend in leen terug te ontvangen. Dit laatste is op zich zelf reeds vreemd: een pauselijke leenkamer met leengoederen in deze Lage landen is bepaald een nieuwe vinding! De oorkonde van paus Innocentius III uit 1216 evenwel (O.B. Sticht no. 626), die volgens de schrijver deze overeenkomst met de Heilige Stoel zou bevestigen, bevat geen enkele mededeling van dien aard. Het is een eenvoudige verklaring van de Paus, dat hij het kapittel op deszelfs verzoek in het bezit zijner goederen bevestigt en deze in zijn hoge bescherming neemt. Als bewijspplaats noemt de auteur een door hem in handschrift geraadpleegde verhandeling over de parochie Mijdrecht, waarover ik

dus verder geen oordeel kan uitspreken.

In hoofdstuk II der tweede afdeling (Noord-West Utrecht tijdens de Republiek) behandelt de schrijver de ondergang van het kerspel Kockengen en daarin op blz. 94 vlgg. hetgeen hij noemt: de juridische liquidatie van het kerspel. Dit opschrift bewijst al, dat hem hier alle inzicht ontbroken heeft, want de kerspelen ten platten lande zijn in deze provincie juridisch juist niet geliquideerd. Hij heeft zich laten misleiden door een verkeerde gids. Het enige boek, dat hij hierover heeft geraadpleegd, nl. dat van Mr. H. VerLoren van Themaat, *Geschiedenis der Vicarien in de provincie Utrecht (1880)*, had hij gevoeglijk in de kast kunnen laten staan en zich beter door de bekende dissertatie van Rengers Hora Siccama (1905) kunnen laten leiden. Dan was hem duidelijk kunnen worden, dat de Staten zich de kerkelijke goederen nooit hebben toegeëigend, maar wel er een gewijzigde bestemming aan hebben gegeven. Dat er parochianen waren, die niet met de nieuwe leer meedingen en dus ook deze gang van zaken niet goedkeurden, valt te begrijpen. Aan de rechtstoestand der kerkelijke goederen doet dit niet af.

De R.K. inwoners van Kockengen, die uit het gebruik der parochiekerk waren ontzet, omdat de Overheid deze voor de Gereformeerde eredienst bestemde, hebben zich niet terstond kunnen organiseren. Het is bekend, dat de zielzorg ten platten lande in de aanvangsjaren der Reformatie vrij gebrekkig is geweest. Slechts geleidelijk is daarin verbetering gekomen en pas tegen het midden der 17e eeuw kwamen de katholieke bewoners van Kamerik, Kockengen en Teckop in een kerk bijeen, die te Teckop ongeveer halverwegen tussen de eerste twee plaatsen was gebouwd, van beide ongeveer een uur gaans verwijderd. Zo ontstond de statie Teckop en men zou kunnen zeggen, dat in canoniekrechtelijken zin de parochie Kockengen door de Reformatie haar einde heeft gevonden. Twee eeuwen zijn de R.K. bewoners van Kockengen te Teckop ter kerke gegaan langs een des winters modderige en onbegaanbare weg, zodat de vrouwen soms door de mannen gedragen moesten worden.

De kerkelijke moeilijkheden onder de katholieken omstreeks de wisseling van de 17e naar de 18e eeuw hebben ook de statie Teckop niet onberoerd gelaten en

hoofdstuk IV, dat de staties in de veenstreek behandelt (naast Teckop spreekt het boek ook over de staties van Mijndrecht en Vinkeveen), opent met een afdeling over het Jansenisme in de veenstreek 1690—1715. Ik wil over deze afdeling, waarin zo waar het Jansenisme nog eens als dogmatische dwaling paradeert, niet te veel zeggen. Slechts dit. Toen in 1798 de nieuwe jaargang der *Nouvelles Ecclesiastiques* door den redacteur J. B. Mouton geopend werd, schreef hij onder meer het volgende: Het gehele geschil aangaande het Jansenisme, van zijn ontstaan af tot op onze dagen toe, is terug te brengen en zal altijd terug te brengen zijn tot één enkel punt, namelijk dat aan de éne kant zonder ophouden een lasterlijke aantijging wordt ontkend, die aan de andere kant voortdurend wordt herhaald met een hardnekkigheid, alsof er nog nooit op geantwoord was (*Toute la controverse du Jansenisme, depuis son origine jusqu'à notre temps, se réduit et se réduira toujours à une seule chose, savoir, à nier sans cesse d'un côté, une calomnie sans cesse répétée de l'autre avec autant d'assurance, que si on n'y avoit jamais répondu*). Wij zijn nu ruim anderhalve eeuw verder, maar de woorden van Mouton zijn nog steeds van kracht.

De stichting der tegenwoordige Rooms-Katholieke parochie Kockengen, waarover de laatste afdeling van het boek handelt, is niet voorspoedig gegaan. De parochianen van Kockengen, die in hun woonplaats weder een eigen kerkgebouw wilden zien, ondervonden van verschillende zijden tegenwerking: eerst natuurlijk van de pastoor van Teckop, vervolgens van de aartspriester en eindelijk van de Internuntius, die pas na een jarenlange strijd zijn toestemming gaf (11 December 1852). Een nieuwe moeilijkheid kwam bij de kerkbouw in verband met het verkrijgen van een regeringssubsidie en toen de kerk in December 1854 in gebruik was genomen, ontstonden strubbelingen met de Afgescheiden gemeente, die op korte afstand van de R.K. kerk een houten noodkerk bezat en zich op de Wet op de kerkgenootschappen beriep om aan het klokgelui een einde te maken. Toen haar protest afgewezen was, is er een heftige strijd ontstaan, die zelfs tot in de Tweede Kamer der Staten-Generaal weerklank vond. Het gekibbel heeft voortgeduurd tot 1878, toen de Afgescheidenen elders in het dorp een

nieuwe stenen kerk bouwden. Het geheel is een merkwaardig verhaal, eerst om te zien, welk een potentatje een R.K. dorpspastoor zijn kon, en vervolgens welke moeilijkheden verschillende gezindten in een dorp elkaar konden be-

rokkenen. De laatste afdeling van het boek, die tot de moderne tijd doorgaat, is kennelijk met liefde en met minder moeite dan het voorgaande geschreven, en zij vormt dan ook het beste gedeelte er van. vdV.

TWEË TENTOONSTELLINGEN

In Februari hebben veel Utrechters een rijkje genomen op twee tentoonstellingen, die betrekking hadden op hun stad. Wij bedoelen de expositie der schilderijen van Mevrouw E. Adriani-Hovy in Kunstliefde en de tentoonstelling van de verzameling betreffende de stad Utrecht van de Heer H. J. de Soeten ten stadhuize.

Er is natuurlijk een hemelsbreed verschil tussen het werk van een kunstenaar en de collectie van een verzamelaar. Maar op één punt hebben deze mensen elkaar toch gevonden: in hun grote liefde voor de stad Utrecht.

We willen ons niet wagen aan een beschouwing over de artistieke waarde der schilderijen van Mevrouw Adriani. Daarvoor is het hier de plaats niet. Evenmin heeft het zin om een beschrijving te geven van hetgeen de Heer De Soeten aan zijn stadgenoten toonde: men heeft in de dagbladen daarover al het een en ander gelezen.

Maar wel kunnen we als vereniging onze verheuging erover uitspreken, dat er mensen zijn, die voor Utrecht en zijn historie in vuur en vlam staan en die daardoor aanstekelijk werken op anderen.

Wij hebben op beide tentoonstellingen geruime tijd vertoeft. Minstens evenveel genoeg van wat er te zien viel, beleefden wij van hetgeen er te horen was. Te

horen — of af te luisteren — van gesprekken, die door de bezoekers gevoerd werden. Hoe men met enthousiasme elkaar op bekende of onbekende punten wees, die geschilderd of gefotografeerd waren.

De liefde voor Utrecht kan ver gaan. Mevrouw Adriani heeft zich niet alleen met de interieurs van onze oude kerken bezig gehouden. Zij koos ook onaanzienlijke gebouwen als de gevangenis op het Wolvenplein en de steenfabriek aan de Liesbosch als object.

De Heer De Soeten heeft met hetzelfde geduld oude charters verzameld als ongelijke trambriefjes.

Een gelukwens aan de tachtigjarige Mevrouw Adriani — wier echtgenoot wijlen dr. J. H. Adriani vele jaren een gewaardeerd lid van „Oud-Utrecht” was — past hier zeker.

Daarnaast mogen wij onze erkentelijkheid betuigen aan de Heer De Soeten voor zijn niet aflatende ijver om alles te verzamelen wat op de stad betrekking heeft.

Wie beide tentoonstellingen — of één van de twee — bezocht, heeft zijn stad weer met andere ogen aangekeken. En dit bij anderen te bewerken is zeker het doel geweest van Mevrouw Adriani en de Heer De Soeten. de J.

